

בס"ד. ש"פ משפטים, מכה"ח אדר ראשון ה'תשמ"א

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם כי תקנה עבר עברי גרין ודוע הדיוק בזה, ולפניהם הוא לשון רבים ולשון נסתר ותקנה הוא לשון יחיד ולשון נוכח. גם צריך להבין מה דאיתא בירושלמי ער"פ ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, דתשים הוא מלשון סימה (אוצר) שאינה נגלית כו', וזו חזרה. ועוד להבין הרי משפטים הם הדינים שמונבים גם בשכל אנשיי ונאפילו בשכל דאומות העולם ומהי השייכות המשפטים לתשים מלשון סימה, וזו חזרה גם צריך להבין מה שמחתיל המשפטים בדין עבר עברי.

ב) ורנה מבאר באר"ה, דענין עבר עברי ברוחניות הוא שעבודתו את השם היא

בדרך קבלת עול, עבודת עבד. ועפ"י יש לומר, דזה שהתחלת המשפטים היא בדין עבר עברי, הוא לרמוז, שגם קיום המצוות למשפטים, שהם מונבים בשכל צריך לקיימם מצד עבודת עול, בדרך עבודת אלה עבד. והגם שמהו שמצוות אלו נקראים בתורת אמת בשם משפטים מוכן, שמצוות אלה צריך לקיימם גם מצד הטעם, מ"מ עיקר קיומם של צ"ל בדרך קבלת עול, וה מצד האדם המקיים את המצוות, גם המצוות המשפטים עיקרם הוא שהם רצון הקב"ה, רצון שלמעלה מטעם, אלא שכך גזר הקב"ה, שהרצון דמצוות אלו יתלבש גם בטעם, ולהוסיף דזה שגם קיום המצוות המשפטים צ"ל בדרך קבלת עול, הוא גם בענין המשפטים שבהם, היינו דזה שמצוות אלו צריך לקיימם גם מצד הטעם הוא מפני שכך הוא ציווי הקב"ה שקיום

דין עבר עברי
 ש"פ משפטים
 מכה"ח אדר ראשון
 ה'תשמ"א

- 1) ריש פישתנו (משפטים).
- 2) רד"ה ואלה המשפטים בחו"א (עו, א) ובה"ח (חט, א) וראה גם רד"ה כי תקנה בחו"א (חכו, ב).
- 3) ע"פ פ"ב סוף ה"ג, וראה פ"א (דמ"ט פ, א).
- 4) כדודו בענין ג' הטובים משפטים עזות וחוקים - ראה רמב"ן ער"פ ואתנו ג', כ. סה"פ מלקט ח"ב ע' גו' וס"ג.
- 5) שלכן צריך להודיר שלא לזון המשפטים בעורבאות (פרי"ש ער"פ).
- 6) כהדיות דכמה מפרשים (ראב"ע, רמב"ן, ועוד). וראה בארוכה לק"ש חט"ז ע' 255. וראה גם רד"ה וה'תשל"ח (סה"פ מלקט ח"א ע' שז).
- 7) דבר של צער לזאתם. ובפרט ע"פ מז"ל (מכילתא תובא בפרש"י) שמדובר בקונה מיד ב"ד גבב שאין יוד משנת לשלם וכו', דבר שאינו רגיל.
- 8) פירשתו ע' אק"א. שם ע' אק"א.
- 9) ראה סה"פ מלקט ח"ב ס"ע יט ואל"ך, ושי"ג.
- 10) ראה שמנה פרקים להרמב"ם פ"א - תובא באר"ה פירשתו ע' אק"א ונסתה"ע להוצ"ע שם (פד, ב).
- 11) תניא רמב"א.
- 12) ראה בארוכה בכ"ז סה"פ מלקט שם.

רמב"ם: (1) ב"מ ג' - לא - קטו - ה"ב - א"ת א"פ א"פ
 ר"ת: רמב"ם - א"ת - א"ת - א"ת - א"ת - א"ת
 א"ת - א"ת - א"ת - א"ת - א"ת - א"ת
 א"ת - א"ת - א"ת - א"ת - א"ת - א"ת

פתח דבר

בס"ד.
 לקראת יום ב' פ' משפטים כ"ב שבט ה'תשע"ל, יום ה' יארגייט-הולוא' הרביעי של הרבנית הצדקנית מרת ח'י' מושקא נ"ע ז"יע - הננו מצויאים לאור קונטרס הכולל: (א) מאמר ד"ה ואלה המשפטים ג', שאמור כ"ק אדמו"ר שליט"א בהתוועדות דש"פ משפטים מכה"ח אדר ראשון תשמ"א. (ב) הדרך על מסכתות ברכות ומע"צ קטן (משיחות יום ב' דתגו"ש תשכ"ד, וא"י תשרי תשד"מ, ועוד) שבו נמבאר המאמר "תלמיד חכמים אין להם מנוחה כו' שנאמר לכו מחיל אל חיל וראה אל אלקים בציון" שבסיום ב' מסכתות הנ"ל, והחילוק שביניהם בנוגע לצדו ועולם החמ"י.

מערכת "אוצר החסידים"

ס"ד שבט ה'תשס"ד (ה' תחא שנת נפלאות ב"ב)
 שנת הוצ'ה"ק לכ"ק אדמו"ר שליט"א
 ברוקלין, נ"י.

יהוה יומם ולילה, שבחחלה נקראת התורה על שמו של הקב"ה (תורת ה') ואח"כ נקראת על שמו (תורתו) תורה דילי היא²⁵, וזה שהתורה נעשית קנינו של האדם העוסק בתורה (תורה דילי היא) הוא דוקא כשיודע שנתנו והלכות²⁶ וזהו אשר חשים לפניהם כי תקנה, דעיי הלמוד באופן דתשים לפניהם, עיי' נעשית התורה קנינו של האדם הלומד, כי תקנה.

גם יש לומר, דזה שלאחר אומרו אשר חשים לפניהם ממשיך כי תקנה, הוא לפי שבי תקנה הוא ציווי נוסף על הציווי דתשים לפניהם. ויבן זה בהקדים שלבארה אינו מובן, הרי זה שהתורה מחלשת בשכלו של האדם הלומד על נעשית (תורת) הוא ירדה (לכאורה) לגבי התורה כמו שהיא (תורת ה') וממילא וי"ל (ואח"כ נקראת על שמו) משמע דזה שהתורה נעשית תורתו (של האדם הלומד) הוא מלכה, ונקודת הביאור כזה, דירידת והמחשת התורה (של האדם הלומד) לאחור שרדה למטה, ונתלכשה בשכל אנושי, היא חכמתו של הקב"ה שלמלה משכל הנבארה. וזה שהיא מוכנת גם בשכל אנושי, הוא מפני ששרשה הוא באר"ס הנביא שאינו מוגבל בהגדרים דמלכה ומטה, ולכן בכלמה לויית גם למטה²⁷ והיינו דנוסף לזה שגם בירידתה למטה היא נשארת כבהמותה – חכמתו של הקב"ה, הנה אדרבה, עיי' ירידתה למטה נעשה בה יתרון לגבי דרגת התורה כמו שהיא לקמלה לפני ירידתה למטה. כי עיי' ירידתה למטה מהגלה בה (שרשה) באר"ס הנביא²⁸ ועיי' הוא בנוגע לזה שעיי' ללמוד התורה בהבנה והשגה נעשית התורה תורתו של האדם הלומד, שגם לאחרי שהיא נעשית תורתו של האדם הלומד היא נשארת כבהמותה תורת הוי', ולתורה מזה, דעיי' שתורת הוי' נעשית חכמתו של האדם, נעשה בה יתרון לגבי דרגת התורה כמו שהיא מצד צמחה, תורת הוי"ו. כי זה שתורת הוי"ו נעשית תורתו של האדם, וכאופן שגם לאחרי שנעשית תורתו של האדם היא נשארת כבהמותה, תורת

25) קידושין שם.

26) ראה שו"ת ברכה להחיד"א וי"ד טרומ"ג ט"ז דשנה הלכות אינו יכול למחול על כבודו כי, לא התיר למדריגת תורה דילי היא.

27) ראה המשך תר"ס"י ע' תכב, דשריש המשכה (דמורה) הוא מאר"ס שלפני התמצום ב"ו (ולכ) הוא נמשכת כי למטה חכמי.

28) במשך תר"ס"י (ס"ט תכב ואילך) (וראה באר"ה סה"ס מלו"ט ח"ד ע' ר"ח דזה שהתורה היא בכל מקום (למעלה ולמטה) כמות הוא לפי שרש המשכה הוא מאר"ס הנביא, וה שיעקר התורה הוא דוקא למטה הוא מצד שרש בהעצמות ועיי', ויתרון שנעשה בהתורה עיי' ירידתה למטה, הוא לפי שעיי' מתולה בה (לא רק שרש המשכה באר"ס הנביא, אלא גם שרש האמיתית, כמו שהיא משריטת בהעצמות). ראה גם תי"ח פרשנו תכב, סעי' ואילך (וראה עיי' לקרי' שלה נא, א, ד, תורתו) היא למעלה מתורת הוי"ו, אלא ששם מדובר בעיי' המשכה שעיי' טקס התורה דהאדם, כדלקמן סעי' י"א.

30) ויש לומר, דזה שהתורה נעשית תורתו (של האדם) שנמסרה ללבלתו ועלכו יכול למחול על כבודו, היא רבדה גדולה יותר מזה שהתורה ירדה להחלש בשכל אנושי, ולכן גם העלי' והגילוי דאראם הנביא שעיי' ירידתה י"ל והיא עלי' גדולה יותר.

מצוות אלו יהי גם מצד הטעמי, ויש לומר, דזהו שאר"ל, עיי' אלה המשפטים, ואלה מוסקי על הראשונים, מה הראשונים מטיני אף אלו מטיני, דבמתו תורה (טיני) נעשו ישראל עבדים להקב"ה¹⁵, והרבו אף אלו מטיני הוא, שגם קיום המצוות דמשפטים כולל גם ענין זה שצריך לקיימם גם מצד הטעם ואף אלו, משפטים צריך להיות בדרך עבודת עבד ולכן התחלת המשפטים הוא עבד עברי, כבד לומר, שגם המצוות דמשפטים הוגשה הראשונה דער ערשטער צונאנג ללמדתם וקיימם הוא קבלת עול, עבודת עבד¹⁶, וכאור נוסף, דעיי' שיעקר ענין העבודת הוא בעבד כנעני [דנוסף לזה שיעבד עברי עובד רק שש שנים¹⁷] (וגם עבד נרצע יוצא ביובלי) ובעבד כנעני כתיב, לעולם בהם תעבדו, השעבוד (העבדות) דעבד עברי (גם בהיותו עבד) אינו כהשעבוד (עבדות) דעבד כנעני¹⁸, הרי עבד כנעני ענין הנ"ל (שקיום המצוות דמשפטים צ"ל בדרך עבודת עבד) הרי צריך לכאורה להתחיל המשפטים בדרך עבד כנעני.

ג) ויובן בהקדים, דרשת דו"ל, עיי' ואלה המשפטים אשר חשים לפניהם, דמזה שנוסף אשר חשים לפניהם (ולא אשר תלמדם וכיו"ב) למדין שאין מספיק שורב שונה לתלמודי ההלכות כמה פעמים, עד שהיו סדורים כפרהם אלא צריך גם לשום לפניהם (טעם) אמשייב תלמודם, ועפ"י יש לומר, דמיש לאחרי כל תקנה לשון יחיד הוא לרמז, דכל תקנה קאי (גם) על אשר תשייב, (שהרה) צריך לשנות לתלמודי באופן שענין תלמוד יהי הפנין שלהם, וכמאיל"ל עיי' בתורת ה' הפנין ובחורו

13) וגם בזה עיי' עניני הנ"ל: כי ישראל הם עבדים להקב"ה, דאמית ענין העבד הוא שכולו וכל הכחות והענינים שלו (לא רק כח הנפש) משועבדים להאור, ולכן זה שמתנוונם בשכלם נעמל המצוות הוא מצד עיי' הקב"ה: וגם מצד המצוות, כי זה שדו"ל דמצוות אלו (משפטים) תלכש בטעם הוא לא מפני שהיו צו"ל ומצוות אלו הוא כדורגה נמוכה יותר מהצו"ל דתקנים (אלא) שכן גור הקב"ה.

- 14) מכלילתה הבא בפירוש עיי'.
- 15) ראה סה"ס מלו"ט ח"ד ר"ש ע' רפ"ו, והערך ע"פ שם.
- 16) ראה עיי' של"ה מס' פסחים ש"ל קנ"א, ב (וראה באר"ה פרשתנו ע' א"ע), והתחיל ואלה המשפטים במצות עבד עברי ליתר דקות הענין קיים, כי עבד הוי'.
- 17) פרשתנו כא"ב.
- 18) קידושין טו, סעי' א, פירוש עיי' פירוש פרשתנו כא"ב.

19) בהר בה, מר, ויתירה מזה, דמספיק זה למדין שאורו לשחרר עבד כנעני (ברכות ב, ו, רש"י).
20) וכמה דברים בהו – ראה רמב"ם הל' עבדים פ"א ד"ה ואילך.
21) ודבריו נ"ר, ב ובפרש"י פ"ד סו"ט, רצ"ע, דבול' ת"ת שם כמה שניונים (לכאורה) מנבמרי עירובין שם, ואפ"ם.
22) כיה גם בהירושלמי שבתערה 2, ושם דעיי' כי תקנה הוא ששהה ישיבד לישאל בהיתר היתר, ועיי' פ"ש בהיר"א שם (ע"ב, 2) דומשלת הדעת הוא עיי' למדד החלכות וכן כשמשגה החלכות הוא "גילוי דעת היתר" במחשבת האדם, ולכן, עיי' זכר, "שידמשך בו התי' הדעת" יש לקשר הפירוש שבפנים עם הפירוש שהתורשים הנ"ל.

- 23) עיי' י"מ, א, וראה פירוש קידושין לב, ריש עיי'.
- 24) תהלים א, ב.

קול ואלה המשפטים, תשמ"א

בהתורה שלומד באופן דתשים לפנים [וכנה והסברה, טעם שמיישב תלמודן, נראה תורת שבאצילות] כי תקנה.

ד ורנה

הפירוש דואלה המשפטים אשר תשים לפניהם בפשטות הוא, שהקב"ה אמר למשה רבינו שהוא (משה) ישים את המשפטים לפני ישראל. ומה מוכן גם בנוגע לכי תקנה [דכי] תקנה לשון קאי על אשר תשים, כנל ספק ג, שזה קאי על משה. והענין הוא, דאחא ביהו"ג, כפולו את דשמה אדכר תרי זמני פסיק טעמא בגווייהו, כגון אכרהם אכרהם כו', חוץ ממה שיהיה דלא פסיק טעמא בגווייהו. ומבואר בחסידות⁴¹, דאברהם, עיי' שירדה נשמתו למטה, נעשה בה שניו לגבי שלשה שבאצילות⁴², משא"כ במשה, גם בהיותו למטה הארץ בגילוי מקורו כמו שהוא באצילות, ועד שאין מחיצה והפסק בנייהם, לא פסיק טעמא. והטעם על זה שגם בהיותו למטה ד"י כמו שהוא באצילות, הוא, כי השרש דנשמת משה הוא מבחינת העיוגילי. שלמעה מהשתלשלות, ולגבי למעלה מהשתלשלות, אצילות ועשי' הם בשורה⁴³. וזהו שלמשה נאמר אשר תשים לפניהם כי תקנה, כי (התכונה) דכי הדרגות שהתורה [כמו שנתלששה בשכל האדם (תשים לפניהם) וכמו שהיא תורת שבאצילות (קניין)] הוא עיי' הגילוי דלמעלה מהשתלשלות שנמשך עיי' משה. וכמו שתבאר לעיל (סעיף ג) שהחבור דתורתו (של האדם) עם תורת הוי', היא עיי' גילוי אור"ם.

ד ורנה

פירוש הנ"ל כפי תקנה, שקאי על אשר תשים לפניהם יש לקשר עם הפירוש הפשוט דכי תקנה קאי אלא"ה, כי תקנה עבת כי כשילמוד התורה שלי היא באופן דכי תקנה שרנגש אצלו שהתורה שלומד היא תורת הוי', הלמוד שלו הוא בתכלית הביטוי, בדוגמת ביטול העבד להאדון. והגם שענין הלמוד הוא, לא שהאדם יבטל את שכלו להתורה, אלא אדרבה (שכלו את התורה בהשכל שלו, דענין זה קשור (לכאורה) עם התצארות שלו, ועאכ"כ כשהלמוד שלו הוא באופן שהתורה היא תורתו (של האדם) מ"מ, עיי' שרנגש אצלו שהתורה גם לאחרי שירדה למטה ונתלששה בשכל אנשי) היא תורת הוי', חכמתו של הקב"ה שלמעלה משכל הנבא"ם, וזהו שהאדם מביין את התורה בהשכל שלו הוא מפני שהקב"ה אינו מוגבל בשום הגבלות (גם לא בהגדר דבלי"ג), ולכן ביכלתו ית' לחבר והפסיק דכל"ג וברוב⁴⁶, ששכל האדם (המוגבל) ישיג חכמתו של הקב"ה (תכלית

41) ויש לומר, שהחייבות דפירוש רז"ל, שמתשים לפניהם קאי על רב ששנה לחלמידו (כפול ס"א) עם הפירוש הפשוט שזה קאי על משה, הוא כי, כל ראשי ישיבות שכל דור הו' בחיי משה (תרי"ד חז"ר ספ"ג).

42) חוץ (באר"י) קל"ח, רע"א.
43) תרי"א פרשתו שם (ע"ג ג. ע"ג ג, המשך תפי"ע ר"טו, ובכ"מ).
44) ותורה מה, דנשמת אברהם כמו שירדה למטה הוא, עפר ואפר" לבי שרשש באצילות (אחריק סט"י קב"א ג.)
45) תרי"א שם.
46) ויש לומר, דענין זה מרמזו בזה שמפסיק הארון אינו מן המדה (יזמא כ"א, א), דארון הי"ע התורה, וזה

קול קונטרס כ"ב שבט, תשנ"ב

היינו, ואע"כ היא תורתו של האדם] הוא עיי' גילוי אור"ם (שלמעלה מהי"ג), שמתבר ומאזן את האדם עם הוי', ישראל וקו"ה כולא חד.

ד ורנה

שני ענינים הנ"ל שבתורה, כמו שהיא תורת הוי' וכמו שהיא תורתו של האדם והלומדה הם (בדרך כלל) תורה כמו שהיא באצילות וכמו שהיא בכריאה. וכדאחא בל"ח להאריזות³¹, דהטעם על זה שהתורה מתחלת בב"ח הוא כי התורה כמו שהיא תורת שבאצילות והתורה שאנו לומדים בהנהגה והשגה היא תורת שלומדנו, ועל תורת באצילות שלומדנו ככריאה, והנה ידוע³² שאצילות נקרא בשם קניין, כמ"ש³³ ברור עשור ברור יוצר ברור כולא קונו, דעשור יוצר וכולא הם ג' העולמות עשי' יצירה ובריאה, וקונו הוא אצילות. דכמו שקנין אינו הווי"ה דבר חז"ש אלא גילוי ההעלם ודגם קודם הקנין ה"י הדבר, אלא שקודם הקנין, כשהדבר ה"י ברשות המוכר, ה"י בהעלם לגבי הקנין ה"י הדבר, אלא שקודם אליו בגילוי, כן האצילות הוא גילוי ההעלם. וזהו שלאחרי אומרו אשר תשים לפניהם מוסוף כי תקנה דהגם שלומד התורה צריך להיות בהנהגה והשגה (אשר תשים לפניהם) ועד שנקראת על שמו, תורתו (של האדם הלומדה) מ"מ צריך להיות הלמוד באופן שיהי' נרגש אצלו שהתורה שלומד (גם לאחרי שנעשית חכמתו) היא תורת הוי', תורת שבאצילות, תקנה. וספ"ז יש לכאור מה דאחא ברישילמי דתשים הוא מלשון סימא שאינה נגלית, ריי תורה, כי ככרי שבהתורה שהאדם לומד ומביין בשכלו (שכל אנשי) יהי' נרגש שהיא תורת הוי', תורת שבאצילות (כי תקנה) הוא עיי' גילוי הנשמה כמו שהיא באצילות, בחינת סהוריה³⁴ היא (שלמעלה מבחינת תורתו בראתה³⁵) וגילוי חיינה זו דדנשמה (סתים דנשמה) היא עיי' לימוד פנימיות תורתו סתים דאריזות³⁶ וזהו אשר תשים לפניהם כי תקנה, דעיי' תשים מלשון סימא, לימוד פנימיות התורה, נעשה הגילוי דפנימיות הנשמה³⁷ — לפניהם לפנימיותם³⁸, ועיי' ג, גם

ספ"ז
ספ"ז
ספ"ז
(ספ"ז)

31) להעיר, דזה שאין דברי תורה מקבילים סומא למוי מוכחבו (ירמי' כג, כט) ולא בה דברי כאש (ברכות כ"ב, א), ויש לומר הפירוש ד, דברי כאש" שהוא "דרכי" (דרכיפ"י) לכו הוא "כאש" שאינו מקבל סומא. וה"ל דין זה (שד"ס אז מפליין סומא) הוא גם בזה שהתורה נקראת על שמו — כי זהם שחרה דילי, וזהו היא תורת הוי', דברי דרכי דרכי.
32) ר"ס בראשית.
33) סה"ע הישי"ת ע' 68, ובכ"מ.
34) בנוסח ברוב המנון.
35) תרי"א פרשתו ע"ג, ד. תרי"א שם ת"א, א. שם ת"ב ב ואליך. סה"ע להצ"ע מצות דין עבד עבדי פ"ג (דרכי פ"א, פ"א ואליך, אריות פירשתו ע' אקבא.
36) בנוסח קידוש לכתב.
37) סוטה ברוב אילי נשמה מ. ב. רמב"ם הל' תפלה פ"א ח"ג, ועוד.
38) ראה המשך תפי"ע ע"ג, ראה ואלך. ובכ"מ.
39) ראה חו"ג ע"ג, א. לקי"ת ויקרא ה' ג. אריות וסו"מ ע"ח"י שבערעו הכאה, ובכ"מ.
40) ראה אריות פירשתו ע' אקבא, סו"מ ואלה המשפטים ע"ח"י (סו"מ ע"ח"י ע' קב"א).

41

41) ויש לומר, שהחייבות דפירוש רז"ל, שמתשים לפניהם קאי על רב ששנה לחלמידו (כפול ס"א) עם הפירוש הפשוט שזה קאי על משה, הוא כי, כל ראשי ישיבות שכל דור הו' בחיי משה (תרי"ד חז"ר ספ"ג).

42) חוץ (באר"י) קל"ח, רע"א.
43) תרי"א פרשתו שם (ע"ג ג. ע"ג ג, המשך תפי"ע ר"טו, ובכ"מ).
44) ותורה מה, דנשמת אברהם כמו שירדה למטה הוא, עפר ואפר" לבי שרשש באצילות (אחריק סט"י קב"א ג.)
45) תרי"א שם.
46) ויש לומר, דענין זה מרמזו בזה שמפסיק הארון אינו מן המדה (יזמא כ"א, א), דארון הי"ע התורה, וזה

ח) **והנה** אמרו ר"ל⁵⁴ גדול תלמוד שמביא לדין מעשה, ויש לומר, שיש החיבור לשני ההפכים (מציאות וכיטול) שבלימוד התורה, נמשך עדי"ג גם במעשה המצוות. **אלא** שבלימוד התורה (התורה) הוא הלימוד הכיטול, דהגם שלילמוד התורה הוא בהכרח השגה (מציאות) מ"מ צריך להיות הלימוד כפיטול, וכפיו המצוות החידוש הוא המציאות. דהגם שקיים המצוות צ"ל מצד צדווי הקב"ה (מפניו גם מזה שמצוות הוא לשון ציון), בדרך עבודת עבד⁵⁵, מ"מ, הכיטול שלו צריך להיות כאופן שהכיטול אינו שולל את מציאותו אלא אדרבה זה גופא הוא מציאותו. היינו, דזה שהוא עבדו של הקב"ה הוא ולא רק מצד ההכרח, אלא שהוא רוצה להיות עבדו של הקב"ה ויש לו חיות ומענוג בו.

מצי

ויש לומר, דמהטעמים על זה שהחלטה הציויים דפרשת משפטים הוא כפסוק ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם שמדבר בלימוד התורה כדרשת חז"ל, הובאה לעיל סעיף ג' ולא כרוב הציויים שבמורה שהחלטה הוא דבר אל בני ישראל, צ"ל את בני ישראל, ולא נזכר בהם ענין הלימוד, כי זה שהחלטה הציויים דפרשת משפטים הוא בדיני עבד מרמו שקיים כל המצוות צ"ל בדרך עבודת עבד (כפ"ל) סעיף כ"א וכיון שגם הכיטול דקבלת עול (עבודת עבד) צ"ל בחיות ובהענוג (כפ"ל) לכן, החלטה הפרשה היא בהענין דלימוד התורה, דמהענוג החיות שבלימוד התורה נמשך מענין המענוג החיות דתורה גם בהעבודה דקבלת עול⁵⁶.

ט) **ועפ"י** יובן מה שהחלטה הפרשה היא כדין עבד (עבד) אף שצ"ק ענין העבודה הוא בעבד בנעני (כפ"ל) סעיף כ"א כי השלימות דענין העבודה (קבלת עול) הוא שהכיטול דעבודת ה' בתענוג ובחיות, וענין זה הוא בעבד עכ"ל דוקא, ויובן ע"פ מ"ש אדמו"ר הקו"ב⁵⁷ וכי ימכור איש את בנו לאמה⁵⁸ [הצ"ע כותבין על מאמר זה שהוא דרוש מאד מדבר מענין צדיק רשע וכינוני, דג' מיני העבדים שבפרשת משפטים, עבד בנעני עבד עברי ואמה העברי, הם ג' מדרגות בעבודת ה', עבד בנעני הוא שהצדן והמענוג שלו הם בפריקת עול, כמאר"ל⁵⁹ עבדא בהפקירא ויחא ל' שהנח"ר שלו (ניחא) הוא בהפקירות, פריקת עול דעבודתו את השם הוא רק מצד ההכרח, מחמת אימת הכאת השט"ל, דענין הכאת

53) קידוש מ, ב.
54) תנא רפמיא, וראו לקיט שלח מ, א, ובארכה - עטרת ראש דרוש לעשיית נז, א, ש, נט, ב.
55) וראו תנא פמיא נז, א) מלמורה אמרה לנכדתם את ה' אלקים וגו', ובסוף מלוטש היה עי קעג, דע"י שהעבודה דקבלת עול (עבודת עבד) הוא לפי שהחיות אמרה ועבדתם גי, נמשך מענין התענוג (התורה) גם בתעבודת אפכלה על.
56) נדפס (עם הגהות דה"צ) באה"ת פרשתו ע' איקב ואילי, וראה גם ר"י זה ת"ח שמות עם ב ואילי, דרך חיים שער התפלה פס"ו ואילי, סהמ"ג להוציא מצות יעוד את פדיון אמה העברי" (פ"ב ב ואילי), אה"ת שם ע' איקב.
57) גטין ג, א.
58)

מוגבל), זה שהוא מבין את התורה בהשכל שלו אינו סותר לענין הכיטול, כי זה שהוא מבין את התורה בהשכל שלו [וגם זה שהתורה דל"י היא] אינו מצד המציאות שלו, אלא מצד זה שהקב"ה הוא כל יכול.

ז) **ועפ"י** יובן לשון חז"לי, עולה של תורה, דלכאורה, כיון שמצות הלמוד תורה היא (לא שהאדם ינטל את שכלו להתורה, אלא אדרבה) שיבין את התורה בהשכל שלו דוקא [וגם הפס"ד דהאדם העוסק בתורה צריך להיות כפי הכוונה דהאדם דתורה לא בשמלים היא מקו"ה קא חייר ואמר נצחוני בני נצחוני⁶⁰], מה"ע נעלה של תורה, דעול ה"ע הכיטול, והביאר כזה הוא (כפ"ל) דע"י הידיעה דהה"גש שהתורה היא תורת ה' [וזה שהיא נתנה לישותו של האדם, נצחוני בני נצחוני, הוא מפני שהוא ית' הוא כל יכול, ולכן ביבולתו ית' לתת את תורתו (תורת ה')] לישותו של האדם, גם זה שהוא מבין את התורה בהשכל שלו הוא כאופן דעולה של תורה, שהתורה היא האדון שלו והיא כפ"ל להתורה בעבד שמוטל עליו עול האדון, וזה שהתורה נתנה לישותו (נצחוני בני נצחוני) הוא מפני שכן הוא רוצה המאדון, נתנו התורה.

ויש לקשר זה עם זה שאר"ל עה"פ ואלה המשפטים, ואלה מוסיף על הראשונים, מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני, שהכח על החיבור דשני ההפכים שבמשפטים [שהם מופלים בשכל, והלימוד (שלה"ס)] צריך להיות באופן דאשר תשים לפניך טעם המיישב תלמודם, שע"י נעשית התורה תורתו של האדם הלומד, וביחד עם זה צריך להיות הלימוד שלהם כאופן דכ"י תקנה, שירגיש שהיא תורת ה' (תורת שבאצילות, קו"ה) ויחירה מזה, שהלימוד שלהם צ"ל כאופן דעבד, ונעלה של תורה, ניתן למסיני⁶¹ שגם בו הוא חיבור דשני ההפכים, מציאות וכיטול, וכמבואר בלקי"ת, דזה שהתורה נתנה על הר סיני דמכ"ד מכל טוריאי⁶², הוא מפני שבהר סיני ישנם שני ההפכים, הר - הגבהה, ומכ"ד - כיטול.

שהתורה מושגת בשכל האדם הוא ע"י החיבור דלעלה ממקום נכאדון, מצד זה שהוא ית' הוא כל יכול ונמשך המענוג.
47) וראו במדב"ר פ"ח, כא, תדא"ר ר"ב, מדרש שבטאל פכ"ש, וראה לקי"ת פ' ראה דיה וכל בניר סיב (כ"ב ג ואילי).
48) ב"ב נט, ב.
49) הודו ג' צ"ר, אהר לשים לפניהם טעם המיישב תלמודם, הוא ככל דיני התורה, אלא שבחוקים, טעם המיישב תלמודם הוא המקור דהדינים ואין לנדין אותם מהמפסדים (וכי"כ) ובמשפטים הוא גם טעם החלכות עצמן.
50) ומה שאמר, "הראשונים מסיני" - כי גם לימוד, "הראשונים" ואפילו הדינים דחוקים הוא תנכ"ה והשגתו, וגם תוספת דחלכות אלו ניתן לישותו של האדם (נצחוני בני נצחוני) ויחירה מזה, שגם חוקים, ראו להחיות בהם, וכל מה שאחר יכול ליתן לו טעם תו לו טעם" (רמב"ם סוף הל' תמורה), אלא שעיקר הענין דהנחה והשגה הוא במשפטים.
51) במדבר טו, ג.
52) ראה תרי"ב עה"פ שופטים ה, ה, תרי"ב ומדרש תהלים עה"פ סו"ה יז.

קרא ואלה המשפטים, תשמ"א

שבאתכפאי. דרוה שארז"ל⁶⁷ אל יאמר אדם אי אפשי כ"י אלא אפשי ומה אעשה ואכי שבשמים גור עלי, דזה שצריך לומר אפשי כ"י הוא בכדי שתה"י אצלו העבודה דאתכפאי.

ק"ד) **ולקעיר**, דכאתכפאי זו הוא רק המעלה דאתכפאי. דהגם שכזה שאמר

צ"י התורה, וכוונתו בזה שאומר אפשי ומעורר רצון לזה⁶⁸ הרי זה שאומר אפשי הוא מצד העבודה דאתכפאי (שיעשה נגד רצונו) ופ"י מוכן, דזה שעבודת הצדיקים היא לא מצד ההכרח אלא שוהו התענוג שלהם. הוא גם בנוגע להעבודה דאתכפאי שלהם. דהגם שהיא אתכפאי כאמת, כי זה שאמרים אפשי היא שמעוררים הרצון שלהם לא, אלא שכופין את עצמם ורעשים נגד רצונם, זה גופא היא התענוג שלהם, כיון שהכוונה בהרצון שלהם היא בכדי שיעש נגד רצונם.

ורנה יודעי, שהמשכה שעי' העבודה דאתכפאי היא המשכה נעלית יותר

מהמשכה שעי' העבודה דאתכפאי. כמאמר⁶⁹ כי אתכפאי סמיא אתחלק יקרא דקריה בכלהו עלמין, שעיי' העבודה דאתכפאי הוא המשכת האור שבכחונת רוממות, אתחלקי, ויש לומר, דהמשכה שעי' אתכפאי דצדיקים (שהאתכפאי גופא היא התענוג שלהם) היא המשכה נעלית עוד יותר. והענין הוא, דמהטעמים על זה שהמשכה זו היא עיי' אתכפאי דוקא, הוא⁷⁰ דעי' שהאדם כופה את עצמו לעשות כנגד רצונו וטבעו, המשכת הגילויים דלמעלה הוא לא כפי הטבע שלהם. שגם האור שבחונת רוממות, שמצד "טבע" הוא למעלה מגילוי, נמשך בגילוי, ויש לומר, דכאשר האתכפאי דהאדם היא בדרך הכרח, היפך התענוג שלו, זה שנמשך בגילוי, והאור שלמעלה מגילוי (היפך הטבע שלו) הוא כמו בדרך הכרח בכיולג, היינו שהמשכה היא מבחונת חיצונית הרצון, ועיי' שהאתכפאי דהאדם הוא כאופו שוהו התענוג שלו, והמשכה היא מבחונת פנימית הרצון והתענוג.

67 תרי"ט קודשים ב, כי פרישי שם

68 כי"ה הלשון כותבי' שם, ונבוא שם, שלכו שי בזה המעלה דאתכפאי סמיא.

69 כי"ה להודא באותה שם, ולכמו גם בפשטות, דכיון שהחונת ציונה לומר אפשי, צריכה להיות אמורה אפיונית.

70 ראה ויקהל פס' ג'ד, והטפה לתרי"ט שם קוד, ג'ד, ובכ"ה.

71 ראה ויקהל פס' ג'ד, והטפה לתרי"ט שם קוד, ג'ד, ובכ"ה.

72 ראה בארובה סודיש מלקט חיד' עי' קס"א, וראה עיי' תרי"ט שם פס', ספיג, ובאתרדל"ת זו בבחי' ביטול שמסלק את עצמו כ"י, אתרדל"ת כי להיות נמשך בבחי' סוכי' כ"י, שהוא צ"כ בחי' המתלקט עצמותו ומתוות ית' כ"י.

73 לתעיר מלשון התרי"ט שבהערה הקודמת, והתלקטות עצמותו ומתוות ית' כ"י.

קי קונטרס כ"ב שבט, תשנ"ב

השכט ברוחנות הוא שמאיר בו נפש האלקית (אלא) שהגילוי דנפש האלקית הוא רק בנוגע לעיי' בפועל, ומבאר שם⁶⁹ שכעבד (כמעני) נכלל גם רשע וטוב לו, דכמו שכעבד כפשוטו אפילו שהעבד יחטא לרבו, ואעפ"כ בשרבו מכהו בשכט הוא חוזר לעבודתו, עיי' הוא בעבודה ה', דגם מי שמצד התענוג שלו בפריקת עול הוא עובר על מצות השם, מימי, כיון שאח"כ, כשמאיר בו גילוי נפשו האלקית (וכמת השכט) הוא מתחרט על חטאיו, לא יצא מכלל עבד, ולראד, גם הפינוג (דריגא חתחונה שבכונתו) נכלל בעבד כמעני. דהגם שלא עבד עבירה מילמיו⁷⁰, מ"מ, כיון שהרצון והתענוג שלו הוא בחטאות עוה"ז, איתו להיות סור מרע ולעשה טוב במשך כל היום כולו, לא יצא מכלל עבד כמעני, ועבד עברי הוא שהרצון והתענוג שלו הוא (בעיקר) בעבודת השם, והענינים דפריקת עול (כולל התענוג כעניני עוה"ז) הם אצלו יסורים גדולים וצעים⁷¹. והגם שכשבים לו עניני עוה"ז הוא מתענג מהם, רצונו הוא שלא להמשך אחריהם. והוא מתמלר על זה שהתענג כעניני עוה"ז. [והוא נתיקן מדריגת הפינוג], ואמה העברי' הוא מדריגת צדיק, שהמדות שלו נחפסו לקדושה (אתהפא) שלמעלה מאתכפאי, כמבואר שם בארובה.

וזוהו שבפשת משפטים מדוכר בקנין עבד עברי ואמה העברי' [כי תקנה עבד עברי גוי, וכי ימכור איש את בנו לאמה⁷² גוי], הענין דעבד כמעני (בהפשייתו) שמדברים בקניני עברי⁷³, לא תצא כצאת העבדים⁷⁴, הוא רק כמו בדרך אגב (ובאופן שלילי) כי זה שהחלפת פרשת משפטים היא בניין עבד הוא מפני שבפרשה זו [שהיא בהמשך למתן תורה, מה הראשונים מסניי אף אלו מסיני] מדובר בכללות הענין דעבודה ה', שצריכה להיות בודד, עבודה עבד, וכיון שהעבודה צריכה להיות מדריגת הכינוי, כי מדת הכינוי היא מדת כל אדם ואחרי' כל אדם ימשך⁷⁵, ואח"כ מדבר באמה העברי', מדריגת צדיק, שגם עבודה זו שייכת לכל אחד, כמבואר בתנייני⁷⁶, דגם כשיודע כנפשו שלא יגיע למדריגה זו באמת לאמתו מ"מ הוא יעשה את שלו לקיים את השבועה שמשכנעו אותו חיי צדיק, ויש לומר דזה שמדבר [כמו בדרך אגב עכ"פ] גם כעבד כמעני, הוא מצד המעלה דאתכפאי. וכמ"ש אדמו"ר הזקן בדרוש הת"פ⁷⁷, שגם כצדיק גמור, צריכה להיות העבודה דעבד כמעני, מצד המעלה

69 אה"ת שם עי' איקמה, סתמי' שם פד, ב.
70 אה"ת שם עי' איקמה, סתמי' שם פד, ב.
71 אה"ת שם עי' איקמה, סתמי' שם פד, ב.
72 אה"ת שם עי' איקמה, סתמי' שם פד, ב.
73 אה"ת שם עי' איקמה, סתמי' שם פד, ב.
74 אה"ת שם עי' איקמה, סתמי' שם פד, ב.
75 אה"ת שם עי' איקמה, סתמי' שם פד, ב.
76 אה"ת שם עי' איקמה, סתמי' שם פד, ב.
77 אה"ת שם עי' איקמה, סתמי' שם פד, ב.

המשכה שעי' אתכפאי דצדיקים (שהאתכפאי גופא היא התענוג שלהם) היא המשכה נעלית עוד יותר. והענין הוא, דמהטעמים על זה שהמשכה זו היא עיי' אתכפאי דוקא, הוא⁷⁰ דעי' שהאדם כופה את עצמו לעשות כנגד רצונו וטבעו, המשכת הגילויים דלמעלה הוא לא כפי הטבע שלהם. שגם האור שבחונת רוממות, שמצד "טבע" הוא למעלה מגילוי, נמשך בגילוי, ויש לומר, דכאשר האתכפאי דהאדם היא בדרך הכרח, היפך התענוג שלו, זה שנמשך בגילוי, והאור שלמעלה מגילוי (היפך הטבע שלו) הוא כמו בדרך הכרח בכיולג, היינו שהמשכה היא מבחונת חיצונית הרצון, ועיי' שהאתכפאי דהאדם הוא כאופו שוהו התענוג שלו, והמשכה היא מבחונת פנימית הרצון והתענוג.

ב"ס"ד. הדרן על מסכתות ברכות ומועד קטן

המת אל יאמר לו לך לשלום אלא לך בשלום" (הנפטר מחבירו מחילה ואח"כ הנפטר מן המנהג) ובמסכת מו"ק נאמר "הנפטר מן המת . . . לך בשלום, הנפטר מן החי . . . לך לשלום" (הנפטר מן המת מחילה ואח"כ הנפטר מן החי).

ועוד שינויי — שבמסכת ברכות מוסיף (לאחרי ג' הכנות הנ"ל) ומסיים במאמר "תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם . . . ה"עו לעמו יתנו ה' יכרך את עמו ב- שלום", משא"כ במסכת מו"ק שסיימה וחותמה במאמר "תלמידי חכמים אין להם מנוחה כו"ו.

ב. גם צריך להבין בתוכן המאמר "תלמידי חכמים אין להם מנוחה . . . ב- עוה"ב" — כקשיית המהר"ש"א: "יש ל- דקדק בזה דהא עוה"ב שזוכין לו הת"ח הוא כולו מנוחה, כמ"ש (בסוף מסכת תמ"ז) ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי ה- עולם?"

וכתב המהר"ש"א: "וי"ל ע"פ מ"שיי וכל אלקים ביום השביעי, מה ה"י הער-

(4) העם הפשוט לשינוי זה, הוא בגלל המש"ש למאמר שלפניו: "במסכת מו"ק מזכיר לפני אודות ציאת נשמתו, ובהמשך לזה בא המאמר, הנפטר מן המת" (ר"אח"ז), הנפטר מן החי"א, ובמסכת ברכות מזכיר לפני אודות כבוד אבטיא, ובהמשך לזה בא המאמר, הנפטר מחבירו" (ר"אח"ז), הנפטר לזה בא מת"א, אבל, כיון שבטיבא זו שגם שינויים נוספים מסתבר לומר, שיש גם ענין כללי שקשור עם כל פרטי השינויים בהסוגיא (נוסח על הטעם הפרטי בנוגע לשינוי זה).

(5) תהלים כמ"א יא.
(6) בתראי סוף ברכות.
(7) בראשית כ"ב ובפרש"י.

א. כסיום מסכתות ברכות ומועד קטן תובא המאמר "תלמידי חכמים אין להם מנוחה כו"ו שנאמר ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלקים בציון", אבל בשינוי לשינוי: במסכת ברכות — "אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא", וב- מסכת מו"ק — "אין להם מנוחה אפילו לעולם הבא".

ונוסף על השינוי במאמר זה, ישנם עוד שינויים בהמשך המאמרים בסוגיא זו:

במאמר שלפניו — "היוצא מבית הכנסת לבית המדרש כו"ו זוכה ומקבל פני שכניה, שנאמר ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלקים בציון" — נאמר במסכת ברכות, "היוצא מבית הכנסת ונונס לבית המדרש ונוסק בחורה", ובמסכת מו"ק נאמר "היוצא מבית הכנסת לבית המדרש (מוסרי) ומבית המדרש לבית הכנסת", ובמאמר שלפני פניו — נאמר במסכת ברכות, "הנפטר מחבירו אל יאמר לו לך בשלום אלא לך לשלום . . . הנפטר מן

(1) תהלים פ"ד, ה.
(2) "לעולם הבא", ולא "בעולם הבא" כו- ברכות.
(3) חילוק זה מודגש עוד יותר בפרוש רש"י (פסוקו של ש"ס, כדרכו בפרושו על התורה שמפרש פסוקו של מקרא) ב"אין להם מנוחה" — שגברכות מפשי, משיבה לשיבה ומדרש ל- מדרש" (הן בעוה"ז והן בעוה"ב) ובמשיק מפשי ש"תלמידי מגיע ליריע ומרקייע ל"יע כו"ו (אפילו לעוה"ב).

י"ב בפרוש רש"י שגברכות תהיו יקנה.

יא) ודון ואלה המשפטים אשר תשים לפניך ויא"ל, ואלה מוסיף על הראשונים, דירידת והמטבת התורה למעשה שהם מובנים גם בשכל האדם, ובכונה והמטבת ועד שהתורה נקראת על שמו? הוספה על הראשונים, כי עיי' ריב"ד זו ומגלה שורש התורה באר"ם הכל"ג (כנ"ל סעיף ג') ולהוסיף, דעיי' לימוד התורה דואדם באופן שהתורה נקראת על שמו, מתחמת בהתורה) עוד יותר, כי בירידת והמטבת התורה במשפטים, מה שנמשך בגילוי למטה הוא חכמתו של הקב"ה שלמעלה משכל הנבראים עם שכל האדם הוא עיי' שהחבור דחכמתו של הקב"ה שלמעלה משכל הנבראים עם שכל הכל"ג הוא רק בתנינת כח לבין החכמה דאצילות שתתחבר עם שכל האדם, ולא שמתגלה אור"ם הכל"ג עצמו? ועיי' עסק התורה דהאדם באופן שהתורה היא תורתו נמשך בתורה גילוי דאור"ם הכל"ג עצמו. וכמבאר בהדרוסימי, דזה שהתורה נקראת תורתו (דהאדם) היא לפי שעי' עסק התורה לשמה (לשם התורה) הוא ממשך בה גילוי דאור"ם הכל"ג, ולכן נקראת התורה על שמו, לפי שהוא המשך בה גילוי זה. ויש לומר, דזהו שאולה הוא וא"ו אלה, וא"ו המוסיף הוא ההוספה שעשית בתורה, אלה הוא לשון גילוי, ופירושו ואלה (וא"ו אלה) הוא, שההוספה בתורה (שנמשך בה אור"ם הכל"ג) היא בגילוי, היינו, דזה שנמשך בה אור"ם הכל"ג הוא לא רק באופן דגמינת כח אלא שהוא עצמו מאיר בגילוי.

יב) ומלשון כחוב אשר תשים לפניך, ויש לומר, שאשר הוא (גם) מלשון כחוב כחובת גילוי מעצמת אור"ם, היא מבחינת התענוג, דזה שלילמוד התורה שלו הוא באופן דנול תורה, ביטול דעבד (כנ"ל סעיף ו-ז) הוא דוגמת הענין באמתכ"א, דזה שהביטול שלו הוא באופן (שהביטול אינו שולל את מציאותו אלא אדרבה) שמצד הכיבוד גופא הוא מרגיש שהתורה היא תורתו (כנ"ל סעיף ז) הוא עיי' האמתכ"א בצדקידים, שהאמתכ"א עצמה היא (מתעצב) שלהם, ולכן, ההמשכה שעיי'ו, היא מבחינת אשר, תענוג.

יג) ועיי' לימוד התורה באופן דאשר תשים לפניך, כי תקנה עבד, שהלימוד הוא בהנהגה והסברה, וביחד עם זה, בבטול דעבד (שכבדו שלילמוד הנגלה יחי' באופן זה הוא עיי' לימוד פנימיות התורה, תשים לשון סימה, אוצ"ל עיי' זכור לגילוי תורתו של משיח, תורה חדשה מאת הצ"ח, בגאולה האמתית והשלימה עיי' משיח צדקנו, במהרה בימינו אמן.

74) ת"ת ולקרות שבהערה 29.
75) ישע"ה ג' ד ויקיר פ"א ג'.